

Dušan Šarotar, pisatelj. Leta 1999 je pri Beletrini izšel njegov roman *Potapljanje na dah*. Ob prozi piše še knjižne ocene ter scenarije. Lani je bil po njegovem scenariju posnet dokumentarni film *Vesolje, tam sem jaz doma*, portret Gregorja Strniše. Za letos pripravlja senarij za dokumentarec po proznih motivih Mateta Dolenca.

DUŠAN ŠAROTAR

Črna skrinjica

Fragment iz nastajajoče tragedije

Zrak je bil čist in hladen. Pravkar se je na pobeljena polja znova spustil sneg. Debeli in gosti kosmi so padali, kot bi nekdo prerezal veliko vrečo s puhom. Nebo je bilo temno in nepredirno. V daljavi je lebdel le sij z letališke steze, obrobljene z drobnimi signalnimi lučmi. Bilo je mirno, nobenega glasu ali hrupa, čeprav avtocesta ni bila daleč. Promet je zamrl, le redko je bilo videti žaromet, ki si je počasi rezal pot skozi belo spokojnost. Tudi na letališču je bilo vse mirno, zadnje letalo je odletelo pred slabo uro. Zdaj je bilo visoko nad snežnimi oblaki, polet je bil po vsej verjetnosti miren, tam so sijale zvezde.

Jaki je pogosto hodil ob večerih opazovat letala. Ne da bi komu povedal za svojo pot, se je usedel v avto in se po obvoznici, ki se je vila kot mrtva kača okoli mesta, pripeljal sem na njive, v bližino žične ograje, ki je na široko omejevala letališče. Ustavil je vedno na istem kraju, na asfaltiranem obračališču za traktorje in kombajne, da mu ni bilo treba stati v blatu. Tako so njegovi čevlji in gume ostali čisti, brez sledi, ko se je vrnil v mesto. Običajno je takoj ustavil motor in utišal glasbo, ali pa ugasnil tudi njo ter obsedel v mraku. Cigareta v njegovih stisnjenih ustnicah je počasi žarela kot oranžne signalne lučke na začetku steze, dim je kot težek oblak počasi lezel skozi ozko špranjo na spuščnem oknu in se v hipu razkadil v noč. V letališkem stolpu, ki ga je videl v daljavi, ovitega v snežno meglo, je bilo vse mirno. Opazoval je njegove visoke, gladko odsekane bele stene, ki so sijale hlad, ter se počasi po njih vzpenjal navzgor, proti temni kupoli. Iskal je prehod, špranjo za oko, skozi visoka črna okna v kontrolnem stolpu. V njem je bilo slišati le prasketanje ledenega prahu, ki ga je vrtinčil veter čez pusto letališče, tako da so se na črnih oknih risale sledi drobnih sipin. Globoko v notranjosti je na praznih hodnikih gorelo le nekaj luči, ki so označevale zasilne izhode, v glavnem

prostoru, kjer so sedeli molčeči možje, z velikimi slušalkami na glavah in zatopljeni v navigacijske instrumente, je lebdela zelena svetloba računalniških monitorjev. Množica kompleksnih kazalcev in signalnih luči je s svojo brezbriznostjo in programirano točnostjo dajala vtis nezmotljivosti in popolnega reda. Visoko pod stropom so visele v vrsti ure z velikimi številnicami, vsaka je bila naravnana na drug časovni pas. Veliki in mali kazalci so se z visoko natančnostjo neskončno pomikali okoli nevidnega in neobstoječega središča časa. Ure so bile podobne dolgi vrsti mož, ki oddajajo znake z zastavicami, stojijo na jamborjih in večje signalizirajo, vsako sekundo je številčna kombinacija drugačna in hkrati vedno enaka. Neznano sporočilo potuje k nam iz nedoumljive globine časa, tako da besedila ne moremo več razbrati, nastaja le vedno bolj kompleksna knjiga in ob enem preprosto število.

Ob vseh skrajno občutljivih senzorjih in kontrolnih programih, ki so preverjali tisoče podatkov, ki so vsako sekundo neslišno pritekali iz vseh strani neba in ki bi lahko v skrajnosti tudi vplivali na potek sicer rutiniranih letov, je vseeno počivala človeška roka. Mirne roke so ležale vsepovsod, ob vsakem računalniku in ob vsaki podatkovni tabli. Roke, zavihanih belih rokavov, suhe, koščene, z zlatimi poročnimi prstani ali brez njih, z izrazitimi žilami, so bile negibno zložene po marmornatih mizah, kot v šolski secirnici, nekatere z iztegnjenimi, utrujenimi prsti, večina s pokrčenim kazalcem, pripravljenim za klikanje z miško. Koža je bila bleda, kri se je po urah negibnosti pretakala kakor upadla tropska reka, počasi in vedno po isti mišici, nazaj proti srcu.

Če je Jaki zatisnil oči v svojem zasneženem kokpitu, je jasno začutil nežen dotik svetlobne črte na licu, ki je neskončno krožila po tisočih monitorjih in tipala temo, slutil je elektronsko oko radarja, ki išče in nevede bdi nad potniki v nočnem zraku, visoko v snežnih oblakih. Velikokrat je želel, da bi ta trenutek, ko se je za hip sinhroniziral z vsem, kar je, z vsem, kar drsi v nedoumljivih višavah, trajal večno. Imel je občutek za reči, ki vse to držijo pokonci, čeprav jim ni vedel imena, ne od kod so. Lovil je ravnotežje, ostril ravnovesje.

Letališče in njegovo okolico je poznal do potankosti, pravzaprav bolje od zunaj kot znotraj, ker je v samo letališko avlo šel le redkoma. Ritem letov je ujel z opazovanjem od daleč, zdaj je že vedel, kdaj bo pristalo in kdaj vzletelo katero letalo. Nezmotljiv je bil tudi pri oznakah plovil, včasih, če je bil zrak miren, jih je prepoznal že po šumu, po tem, kako je letalo drselo s svojim širokim in bleščečim trebuhom in rezalo zračne plasti, se nastavljalo tokovom, po tem jih je prepoznal, veliko preden se je plovilo spustilo v njegovo vidno polje. Ko so se spustila zakrilca in se je zrak začel peniti in žvižgati, so bila vsa že dokončno njegova.

Tukaj je ostal le toliko, da je pogasil cigareto, in se potem takoj zapeljal nazaj proti mestu, ali pa je ostal tudi ure dolgo. Počasi je spoznal, da je velikokrat pomembno biti zgolj v bližini izhoda, kot je pri sebi imenoval ta kraj.

Svetloba je naglo kopnela. Vrata ogromne grajske dvorane so se počasi zapirala, trepetajoči plamen edinega svečnika na obzorju, ki je doslej s toploto

lizal sive stene, je tonil v noč. Za trenutek je zažarela črta pod nebesnim obokom in se zalesketala kakor izprožena sablja. Potem so jih obdali zidovi noči. Bili so ujeti visoko v zraku, brez dna, drseli so na volnenem kožuhu oblakov. Letalo se je rahlo nagnilo v levo in zdrselo nekoliko niže. Zdaj se je v oknu zabliskala bela signalna luč, ki je utripala na velikem poledenem krilu. Kljun se je znova zravnal in trup je udobno legel v vodoravno lego, v ravnotežje.

Blaga, skoraj vodena kava, v plastičnem kozarcu, ki si mu videl s sladkorjem pokrito dno, se je umirila, krogi in valovi so potonili. Herman si je nekoliko oddahnil, zdaj ko je letalo neslišno drselo, si je odpel varnostni pas, lučka nad njegovim sedežem, ki opozarja potnike, naj se pripnejo, je ugasnila. Nekoliko se je razkomotil in prižgal bralno luč. Sladka in temna voda pred njim se je že pred dolgo časa ohladila, ni se spomnil, koliko časa je stala že tam na ozki mizici, ves čas je namreč tiščal obraz skozi lino in gledal ven, v večer, ki jih je zaklenil v grad brez zidov in temljev. Iskal je zvezde, vsaj nekaj, v čemer bi videl izhod ter tolažbo, da niso dokončno ujeti in zaprti v neskončni dvorani. Dolgo je nepremično strmел čez krila, ki so se rahlo potresavala v ledenih zračnih masah, v ugašajoče sonce, kot da bi lahko šel za njim in še enkrat ugledal svoj otok v daljavi. Tja se zliva vijolična svetloba, je pomislil. Vedel je, da mu bo zdaj tukaj zgoraj še bolj nelagodno. V popolni temi, visoko nad vsem, kar pripada njegovemu svetu.

Začutil je, da se mu telo počasi uklešča, kot da bi sedel na velikem primežu, ki mu vsako uro privije sklepe. Najhuje je bilo z nogami. Čeprav pogovorno udobni, se letalski sedeži po urah nepremičnega sedenja spremenijo v pravo mučilno napravo, podobno tistim srednjeveškim, na katerih so izsiljevali najbolj neverjetna priznanja. Tudi Herman bi zdaj pričal marsikaj, če bi le mogel iztegniti noge, se zravnati. Kaj bi zdaj dal, ko bi lahko za trenutek izstopil, na kakšnem oddaljenem športnem letališču, s travnatim pristajališčem in velikim pločevinastim hangarjem, natrpanim z jadrilicami, strganimi padali pod stropom in majhnim bifejem na terasi. Sedel bi v senci, spil pivo in opazoval bela motorna letala, kako se spuščajo v travo kakor veliki kačji pastirji. Želel je odmisлити to sodobno množično potovalno torturo, skupaj s štiristotimi potniki, v trupu boeinga na poti v nedokončana nebesa. Tiščalo ga je v križu in vrat je imel povsem otrpel od gledanja skozi lino. Zunaj je bilo vse črno. Zvezd ni našel. Globoko spodaj ni bilo nobene luči, leteli so visoko nad morjem, daleč od naseljenih obal.

Plešec na sedežu ob njem, z zlato uro in v elegantni svileni obleki, kot bi pravkar zapustil diplomatski salon, je znova pogoltnil skrivnostni rumenkast zvarek, mogoče že desetič, kar so bili v zraku. Sprva je bilo sosedovo početje dražljivo. Skrajno previdno in kolikor mogoče nevsiljivo je pogledoval čez rame v čarobno usnjeno torbo, v kateri je gospod imel shranjene epruvete in stekleničke z raznobarnimi praški. V periodah, ki jim ni mogel dognati časovnega ritma, je človek vzel kovček izpod sedeža, si ga previdno postavil na kolena, zavrtel številčno kodo na ključavnici in previdno dvignil pokrov. Kljub

previdnosti so stekleničke vedno zacingljale in pritegnile Hermanovo pozornost, nehote je odtegnil pogled od okna in se ozrl k neznancu ob sebi. Nista še spregovorila niti besede, niti ni mogel razbrati, kateri jezik govori, slišal je le nekaj njegovih nemških besed, s katerimi je ogovarjal stewardese, čeprav so se vsi ostali potniki trudili govoriti polomljeno angleščino. Potem je vzel eno od stekleničk s praškom in nekaj zrn usul na plastično žličko, jih naglo pogoltnil ter znova zaklenil torbo. Takoj nato se je dvignil s sedeža, zbudil soseda na svoji levi, prvega v vrsti, ki se je na vso moč trudil držati zaprte oči, kot da bi se bal pogleda po natrpanem letalu, ter odločno odšel po stopnicah gor do bara, v poslovni razred, kjer so prodajali pijače iz freeshopa.

Herman je takoj izkoristil sopotnikovo odsotnost in z nogami zavzel njegov prostor. Pretegnil se je. V trenutku se je počutil veliko bolje. Z iztegnjenimi nogami in razširjenimi rokami čez dve sedišči je vztrajal, dokler se plešec ni vrnil z novo stekleničko dragega vina ali digestiva, ki ga bo žulil, dokler ne bo znova odprl alkimističnega kovčka. Le zakaj vse to, se je vedno znova spraševal Herman, gotovo je nekaj več na tem kot le želodčne težave.

Tudi on bi zdaj nekaj spil, žejalo ga je, usta je imel presušena in potil se je, čeprav je imel občutek, da ga zebe. Ob misli na pijačo, ki bi mu gotovo dobro dela v ustih, potem pa bi stekla v napet in napihnjen želodec, ki ga je čutil kot stisnjeno vrečko v zmrzovalniku, mu je postalo slabo. Stewardesa, visoka in temnopolta, z velikimi rdečimi ustnicami in dolgih, gladkih črnih las, ki so pokrivali koščena lica, ter z vgrajenim nasmeškom nekje v sredi obraza, je šla pravkar mimo njegove vrste. Hotel je nekaj naročiti, vseeno kaj, vendar še preden je uspel dati znak, da je živ, je že zdrvela mimo. Vedno je neznansko hitela, rutinsko in uglajeno, kot modeli na modnih pistah, skozi trop lačnih pogledov, tako da pravzaprav ničesar ne vidiš, na koncu vzameš le tisto, kar ti ponudijo in zapakirajo. Pogledal je navzgor, proti tipkam nad sedežem, kjer je bila narisana silhueta vitke postave z visoko čepico, tega modela še ni videl, samo dvigniti bi se moral in pritisniti gumb, kratko bi zacingljalo in dobri angel v zeleni uniformi in vedno spočitega obraza bi mu bil v hipu na voljo. Toda kaj reči, ničesar si ni želel bolj, kot da bi zunaj bil dan, da bi videl sonce visoko nad ledenimi oblaki, da bi let minil mirno in že pred pol ure, samo to, in da bi ...

Zdramil ga je nenadni in oddaljeni šum, odprl je oči, bil je ves otrpel in premražen, sklepi so oleseneli. Sprva je videl le medlo svetlobno liso, kot belo senco, ki je počasi raztapljala tanko snežno odejo nad njim. Bilo je kot globoko pod ledom. Zasil ga je snežni metež, ki se je spustil medtem, ko je zadremal. Vse je bilo megleno in hladno kot jeklo. Svetla pega se je odpirala, hrup je bil vse bliže in vedno bolj oster, kot bi strgal zmrznjeno telo losa. Nenadoma je začela pobliskovati oranžna luč, avto se je tresel in nekaj težkega in gostega ga je zasipalo. Skozi presek sanj in bolečine v sklepih je švignil leteči krožnik. Za hip je onemel.

Jaki je stopil iz avtomobila in zagazil v gosto belino. Debeli kosmi so padali, zadremal je bil v avtu, pozabil na čas, medtem je sneg dokončno ogrnil svet.

Velik plug z oranžno signalno lučjo je bil že daleč, to ga je zbudilo. Avto je ostal zasut v jarku. Takoj je vedel, da ga brez lopate ali vleke to noč ne bo spravil ven.

Beli spokoj, tišina na oddaljenem letališču, žar cigarete.

Želel je, da bi lahko zaspal. Iz žepa pred sabo je potegnil sterilno zaprto vrečko, jo strgal, razgrnil odejo in se pokrnil čez kolena, kot jetični gospodje nekdanj na verandah visokogorskih sanatorijev, s pogledom na okoliške vršace, podoba, v katero se je zlahka vživel. Možje v belih oblekah s črnimi kravatami ter mehkih klobukih so sedeli v velikih ležalnikih na zgodnjejesenskem soncu in skrivali kašelj, ki jim je v krvavih kepah silil v usta. Na nizkih mizicah so stali kozarčki s portovcem in zlate cigaretnice. Dediči industrialcev in bankirjev, vsi srednjih let, uglajenega vedenja in šolani v najboljših licejih, so kramljali z mladimi inženirji in redkimi umetniki, predvsem slikarji, o prevratni pariški umetnosti. O dekadenci, ki je segla celo v Švico. Predvsem pa vsi govorijo o letalstvu. O genialnem spoju inženirstva, umetnosti in kapitala. Razvneti od sanj zrejo v zahajajoče sonce nad ostrimi in visokimi prelazi, kot bi jih pravkar prečilo lahko plovilo. Mlad inženir in artist se pogovarjata o Lindberghu, brala sta o njegovem podvigu, navdušena sta, govorita glasno in se smejeta, tako da ju strežnica mora vljudno opozoriti, da se ne smeta naprezati, zaradi kašlja, kar diskretno nakaže z dlanjo na ustih. Seveda. Vendar se razideta šele, ko pogovor priključijo prihodnost, nekaj, o čemer šele slutita. Inženir namreč že vidi velika potniška letala, ki dvignejo za cel vagon ljudi in jih zapeljejo čez gore. Tukaj se mora artist zaradi časti umakniti. Letenje je umetnost, drznost in moč posameznika. Nič več in nič manj.

Podoba je raztopil vonj koca, duh po kemični čistilnici, vse tukaj je bilo brezhibno čisto, sterilizirano in tetovirano z logotipom družbe, odeja, revije, slušalke, pribor, toaleta, brezmadežnost je kazil le človek. Utrujeni potniki, ki so se trudili čim bolj vključiti v scenarij brezhibnega potovanja, z občutkom za celostno podobo, ekonomičnost in hitrost.

Nenadoma je znova začutil na ramenu hladno roko tesnobe, beli prsti so mu pritiskali na vratno žilo, težko je dihal, počutil se je neznansko utesnjeno, zdaj je alkimist že bil na svojem sedežu in je srkal gosto karamelno pijačo z ledom. Centralne luči, ki so osvetljevale nabito polno potniško kabino, je stewardesa z istim nasmeškom kot prej pri serviranju in hip za tem pri pospravljanju odpadkov ugasnila in pognala video kaseto. Akcijski film.

Trudil se je, da ne bi gledal. Bliskanje nemih podob na temni steni letala, v katerem je bil priklenjen na svoj neudobni sedež, ga je spomnilo na Platonovo prisodobno o votlini. Kjer je Grk videl resnico, je on čutil zgolj strah. Glas mišičastih junakov na platnu, ki so stiskali zobe in jezno pogledovali prestrašene potnike, ter tu in tam le odprli usta, kot bi se dušili, je bil zaklenjen v slušalkah, na osmem kanalu, katerega si priklical s pritiskom črnega gumba na naslonjalu sedeža, shranjen je bil takoj za Mozartom in pred literarnim esejem, a žal v jeziku, ki ga ni razumel. Kljub vsemu se ni mogel ubraniti, da ne bi pogledal čez ramo človeka pred njim, proti gorečemu platnu.

Šele sedaj je opazil, da pred njim sedi mlada mamica in pestuje otroka. Spi, ga je prešinilo. Nezavedno se je za hip ozrl po njenem sopotniku, hotel je videti otrokovega očeta, a je bil sedež prazen. Jaki se je naglo spustil nazaj v svoje sedišče, stran od eksplozij in bebavih obrazov, z mislijo, ki se ga je oprijela nenavadno močno, bolj kot vse, sama sta. In nič več.

Zatisnil je oči. Lice je imel naslonjeno na hladno okensko lino, čutil je rahlo tresenje trupa in šum reaktivnih motorjev, čeprav ni bil prepričan, ali jih je moč slišati v kabini. Spet strah, dokler jih slišim, smo varni, se je miril, zdrznil se je vedno, ko je za hip vse potihnilo, kot bi zajadrili v praznini. Že je bil na robu sanj, ko mu je vdrla v ušesa čista tišina, ničesar ni bilo, kot da bi lebdel v veselju, v popolnem ravnovesju z vsem. Tega veličastnega občutka ga je bilo pravzaprav strah. Trenutek, ko popustijo vse spona tega sveta, preskok v breztežnost, proti najgloblji temi, kjer se na robovih misli lesketajo le zvezde. Popolno in dovršeno gibanje, lebdenje. Oči ima zaprte, čuti le božanje svetlobnih ščitov na obzornici, planeti, galaksije, njegov dom ostajajo daleč zadaj. Töne, se staplja z grozljivo brezbriznostjo.

Utripalo je le še nekaj modrih zvezdic na elektronskem nebu. Kontrolorjeva roka je še vedno mirno ležala ob instrumentih na veliki mizi. Njegovo črno oko je čuječe sledilo premikom pik na monitorju. Veliki zaslon na steni je bil prepreden z vektorji navideznih koridorjev, na katerih so se prižigale in ugašale drobne zvezde kot na moderni karti zodiaka. Kontrolor na tretji mizi je pravkar prevzel letalo, ki je vstopilo v njegov zračni prostor, videl ga je, kako je prestopilo nevidno mejo, za trenutek je pika na monitorju ugasnila in se znova prižgala, zdaj že popolnoma v njegovem dosegu. Vedel je, da se bo vsak hip oglasil navigator iz kabine in izvedla bosta rutinsko proceduro. *Prosim, ponovite naj-novejše vremensko poročilo, tukaj nas pošteno trese, je zahteval kapitan.* Kontrolor je mirno vključil sliko iz stalne satelitske prognostične karte in jo na hitro še enkrat pregledal. Pred očmi se mu je zableščalo, spomnil se je snežnega meteža, ki ga je ujel na poti v službo. Zbral se je in trezno odgovoril, *dovoljenje za dvig na enajst tisoč.* Odziv: *Dvigam na enajst tisoč.*

Roka, ki je doslej mirno ležala v človekovi senci kakor kobra, se je zdaj dvignila, kontrolor si je šel v potne lase. Potem se je obrnil v svojem visokem usnjenem vrtljivem stolu proti dispečerskemu mostu, kjer je v kabini izza vrste zaslonov sedel glavni kontrolor. Že je vedel, kaj je treba storiti. Pomahala sta si z dvignjenima palcema in se vrnila k svojim instrumentom. *Prezemi ostalo, je rekel mož, ki je poljubil kbro.* Ležala je ob njem s prsti na miški. Kolega ob njem je brez besed označil novi izsek na zaslonu, ki ga je zdaj kontroliral, opravil proceduro in ohrabrujoče pomežiknil.

Zacingljalo je. Herman je takoj prepoznal zvok. Zdramil se je. Prižgala se je rdeča ikona nad glavo, pripnite varnostne pasove. Hkrati so se prižgale tudi rdeče luči nad izhodi in toaletami. Rutiniran glas je po zvočnikih naprosil, da potniki ostanejo na svojih sedežih in ugasnejo cigarete.

Običajna procedura, ki večine potnikov, vsaj na videz, ni vznemirila. Turbulence so stalni spremljevalec poletov, kot slabe ceste, bi rekli izkušeni, pa vendar. Turbulence, si je Herman ponavljal v mislih. Neka nedoumljiva moč in neznano strahospoštovanje se je zanj skrivalo v zvenu te lepe besede. Kot skrivnost v svetih spisih, ki se razkrije šele v vrsti vztrajnega ponavljanja, molitvi. Tako mu je zdaj odzvanjalo: *Turbulence*.

Pripel si je pas. Angel v zelenem je šel med vrstami gor in dol ter preverjal, ali so vsi potniki pripeti, skodelice s kavo prazne, mizice dvignjene. Četudi ga je bilo resnično strah, nikoli ni jemal resno varnostnih ukrepov, tako kot tudi zdaj ne. Smešna se mu je zdela predstava, ki so jo stewardese igrale pred vzletom. Leva roka gor, maska s kisikom dol, desna roka proti ustom, leva nazaj čez glavo. Zasilni izhodi levo in desno. Čolni ob strani. In podobno.

Nagnil se je k oknu. Ostre megle so se parale na ledenih krilih, ničesar ni videl, le drobna bela luč je bliskala na koncu krila, ki se je treslo kot odbijalna deska nad olimpijskim bazenom. Skakalec je bil že daleč spodaj, skočil je elegantno lastovko in padal skozi ledeno ozračje. Vedel je, da se dvigajo. Kljun je bil privzdignjen in letalo rahlo nagnjeno v desno. Menjali so koridor. Treslo je, kot bi čoln pospešil vožnjo po rahlo vzvalovanem morju. Kljun se je dvigal in trup je plosko padal nazaj na vodno telo. Številke na zaslonih v kabini, kjer so potniki lahko spremljali informacije o poletu, so se začele hitro dvigati. Višina, hitrost in padanje zunanje temperature. Črta na zemljevidu, ki je označevala prepluto smer in preostalo pot, je ostala nespremenjena, za zdaj so menjali le višino.

Sneženje ni pojenjalo. Jakiju se je zdelo, da padajo vedno večje in gostejše krpe, megla se je razkropila in postalo je svetleje. Odprl je usta in z jezikom ujel nekaj snežink, poživilo ga je. Avto v jarku se je popolnoma stopil s pokrajino. Z ene strani je bil zasut s snežnim plugom, ostalo je bilo pod snežno odejo. Ni ga skrbelo, četudi je vedel, da bi bilo ostati tukaj nespametno. V rezervoarju je bilo še nekaj goriva, vendar le za kakšno uro gretja. Potem bi ostal ujet v ledeni pločevini. Daleč naokoli ni bilo videti nobenega žarometa, cestarji se bodo sem vrnili šele proti jutru, je bil prepričan. Potem se je naglo obrnil proti letališču v daljavi. Vse je bilo belo in mirno, le dobro preparirana pista je bila kopna. Sijala je kot globoko brezno sredi pustinje. V temnem stolpu so ljudje, na toplem, se mu je stožilo.

Vse je obmirovalo, ničesar ni več slišal, letalo se je nagnilo v levo in leglo v ravnovesje. Višinomer se je ustavil na enajst tisoč metrih, hitrost tisoč sto na uro, temperatura okolice minus sedeminpetdeset stopinj. Pilot: *Spoštovani potniki, govori kapitan, pred nami, približno tristo kilometrov vzhodno, je središče nevihte, zato smo se dvignili na enajst tisoč metrov. Turbulence se bodo nadaljevale, vendar ne bodo vplivale na varnost leta. Prosim, da do preklica ostanete na svojih sedežih in ne kadite. Želim vam še naprej prijetno potovanje.* Kapitan, mož srednjih let, sivolas in umirjenega, nasmejanega obraza, vaju

dolgih nočnih poletov, ko je treba bolj kot paziti na instrumente skrbeti za vzdušje med posadko in v pilotski kabini. V tem je bil neprekosljiv, ko je bil za krmilom on, je že s svojim odnosom do letenja in občutkom za mero dajal občutek varnosti. Jaki ga je opazil, še preden so se vkrcali v letalo. Videl ga je spodaj, v letališki avli, ko je stal v dolgi, zaviti vrsti, ločeni od drugih z debelo ladijsko vrvojo, na terminalu in čakal na check in, kapitan pa se je s svojo posadko odpravljal proti letalu. Nasmejana skupina v zlikanih uniformah je prestopala carinsko črto, kapitan se je na hitro ozrl nazaj, proti dolgi vrsti potnikov, ki so, čeprav modno napravljeni in z veliki kovčki na koleščkih, bili podobni nekdanjim beguncem v ladijskih pristaniščih, vsi iskali pot v srečnejšo prihodnost. Mož s kapitansko kapo jih je objel s pogledom, kot bi jih želel vse na hitro spoznati in se z njimi spoprijatelji, takrat sta se ujela z očmi. Če bi bil kdo drug, bi se Jaki zagotovo umaknil, toda kapitan se mu je prijazno nasmehnil in Jaki je trznil z očesom, tako da je vse ostalo med njima.

Otrok se je pomiril. Nehal je jokati, kot bi ga utišale kapitanove besede. Vznemiril se je takoj, ko je letalo prvič rahlo streslo, zagotovo je slutil nevarnost in pričel glasno jokati. Pomirile ga niso niti materine besede, trgal se je iz naročja, hotel je ven. Takrat ga je Herman spet za trenutek videl, mati ga je predstavljala v naročju in ga dvignila čez višino sedeža, nezavedno se mu je nasmehnil, in otrok, z veliko temno glavico in zelenimi očmi, je za hip utihnil. Hlipal je. Zdelo se mu je, da otrok razume, oba sta bila vznemirjena in čutila sta strah, breztemeljnost, brezno pod sabo. Nekaj se je zganilo, kar je povežalo neznani usodi, kot pogled, ki ga bežno ujamate nekje daleč z doma, in se ga ne morete otresti še dolgo, mogoče nikoli. Občasno vstopa v vaše sanje, opazite ga v množici na televiziji, zdi se vam, da sedi v avtobusu, ki ga pravkar prehitvate, slutite ga za zidovi visokih hiš, globoko pod morjem, kamor se ne morete potopiti, slišite njegov glas z gore, ki je višja od gora, katerih imena poznate. Čeprav veste, da ta podoba ni od tukaj, ne s tega kontinenta ne s tega sveta, jo boste večno iskali.

Računalnik je pravkar opravil izračun novih parametrov leta in jih izpisal na kontrolorjevem monitorju, ki jih bo zdaj pregledal in poslal naprej do dispečerskega mostu. Od tam se bo potem vrnilo dovoljenje za preprogramiranje avtomatskega pilota ter potrditev novega koridorja, kar bodo potem po elektronski pošti takoj poslali vsem bližnjim letališčem in predvsem dežurnim kontrolorjem. S tem bi bila rutina izpeljana. Vendar tokrat se je nekaj zataknilo.

Sekunde in premori med enim in drugim rutinskim korakom so se daljšali. Kontrolor si je znova šel s kobro v lase, bili so potni, čutil je mrzle srage na hrbtu in križu. Že tretjič zapored je na hitro preletel računalniški izpis in ga šele potem poslal gor. Roka je oživela, nič več ni mirno ležala in čakala čarobne piščali. Zdaj se je pridružila levici na tipkovnici. Pošiljal je sporočila letališčem, ki so bila v bližini njegovega koridorja. Pilot: *Tukaj spet postaja nemirno, imamo občasne težave s prepračevanjem, prosim dovoljenje za dvig na dvanajst*

tisoč tristo ali dol. Zdaj je bil pripravljen. Odziv: *Pripravljam nov protokol, čakam na potrditev, ostanite tam še minuto. Konec.* Obrnil se je in zaskrbljeno pogledal na most, od koder še vedno ni bilo potrditve. Glavni kontrolor je vstal, v poltemi in modrem siju zaslonov mu niso videli zaskrbljenega obraza, zdaj so že vsi vedeli, kaj se dogaja zgoraj v zraku. Bil je vedno v beli srajci in črni kravati, snel si je slušalke in preklopil na centralno ozvočenje, hkrati so se počasi druga za drugo prižigale luči, najprej v stolpu, potem pred hangarji, nov krog drobnih lučk okoli piste, potem na dovozih proti letališču, na parkiriščih in nazadnje na vseh terminalih in hodnikih, čeprav so bili prazni. Sicer mirno in nefrekventno letališče je bilo v hipu predstavljeno v center sveta, postalo je informacijsko središče in hkrati vozlišče planetarnega komuniciranja, s katerega so po elektronskih žilah brizgale komande.

Letališče v daljavi je bilo ena sama velika bleščeča kupola. Na vrhu kontrolnega stolpa so kot iz svetilnika na pečini sijali reflektorji in osvetljevali zasneženo letališko ploščad, po kateri so drvela reševalna in gasilska vozila z utripajočimi lučmi. Jaki je od daleč opazoval prividno zmešnjavo, podobno kot v starih trgovskih pristaniščih, kjer so se gnetle okorne galeje in ribiški čolni. Vendar je tukaj vse potekalo skladno in načrtovano. Vozila so se kmalu zasedrala na vnaprej določenih mestih, okoli steze in v bližini izhodov. Terenec z oranžno utripajočo lučjo in z verigami na kolesih, ki so mlele in pršile sneg, se je postavil tik ob ograji, ne daleč od Jakija. Iz vozila so stopili štirje možje v dolgih gumijastih plaščih in v čeladah z lučmi. Odhiteli so do zasnežene transformatorske omarice, lučaj vstran. Jaki je še vedno kot vkopan opazoval dogajanje. Na avtomobil v snegu je pozabil.

Temne postave v dolgih plaščih so se večje gibale v metežu, težko je bilo določiti, kateri je vodja, vendar se je tisti nekoliko nižji, ki mu je pelerina pokrila tudi čevlje in se je nenehoma vračal k prižganemu avtomobilu, čeprav se je oddaljil le za par korakov, vedel kot tisti, ki je prvi. Zdaj je izvlekel iz žepa majhen meglight z ostrim snopom, kj je rezal meglo in sneg, ter dal odločen ukaz onim, ki so še vedno stali ob transformatorju, in ga poskušali odpreti, pa ni šlo. Odločen krožni gib z lučjo je bil dovolj, da so možje pograbili opasane capine in udarili po pločevinastih vratih, ki so takoj popustila. Jaki, ki je opazoval početje od daleč in ki so se mu možje zdeli sumljivi, je pričakoval sabotazo na enem od vitalnih delov letališke signalizacije, ali vsaj svetlobni mrk, vendar ni bilo nič od tega. Iz puste omarice se je usula skladovnica drv. Možje, ki so zdaj bili podobni okornim drvarjem, so znosili polena nekaj korakov od pričetka piste in tam naložili visok kres. Ko je bilo delo pedantno opravljeno, je tisti v predolgem plašču signaliziral z lučjo proti hangarjem. Trikrat je poblisnilo nazaj. Tukaj je bilo vse nared, da se v nuji prižge ogenj. Jaki se je potuhnil v sneg, čeprav je bil prej že prepričan, da so ga opazili, pa vendar. Vedel je, da se tukaj pripravlja nekaj spektakularnega, in tega ni želel izpustiti.

Glavni dispečer je še vedno stal v senci instrumentov, v roki je držal prenosni mikrofonski, vedel je, da zdaj vsi pričakujejo njegovo odločno komando, čas za premislek se je iztekal, za oklevanje je že zdavnaj minil. Če bi zdaj svet zamrl in bi se računalniki zaustavili, bi bilo slišati zgolj še njegovo pospešeno dihanje, ki ga je poskušal zadrževati v prsah, da ne bi bila drhtenje in mrzli pot pod belo, brezhibno zlikano srajco preveč očitna. Potreboval je še trenutek, zato se je moral premakniti, nekako premostiti izgubljeni čas, počasi se je odmaknil od instrumentov in se poskušal v senci sprehoditi čez most proti velikim oknom, od koder bi videl daleč ven. Čeprav je tesno stiskal mikrofonski, da bi pritajil korake, ki so odmevali na železnem mostu, visoko nad kontrolno dvorano, kjer so ga opazovali njegovi zaskrbljeni sodelavci, kot bi gledali človeka, ki bo prvič poletel brez pomoči strojev. Ko je stopil k velikemu zatemnjenemu oknu, onkraj katerega je bila le še resničnost in belina, je znova kratko zapiskalo, prihajalo je novo sporočilo, vsi so vedeli, da zdaj ni mogoče več čakati, niti se izogniti ali skriti.

Sneg je pojenjal, veliki kosmi so se polegli, svet pod stolpom je bil odet v debelo puhasto odejo, pod katero je spala ledena zemlja. Padale so le še ledene kaplje, ki so plesale v rahlem vetru in prasketale po steklu pred dispečerjevimi očmi. Opazoval jih je v soju letaliških žarometov. Še nikoli ni bil v takšnem položaju, in čeprav je na simulatorju tisočkrat preigral proceduro prisilnega pristanka v izrednih vremenskih razmerah, je to zdaj bilo nekaj popolnoma izjemnega in enkratnega. Ni mislil nase, niti na svoje ljudi, ki so še vedno čakali njegovih ukazov, temveč na tiste zgoraj, visoko v zraku, ki jih je moral nemudoma spraviti varno na tla. S pogledom je preletel reševalna in gasilska vozila, ki so z utripajočimi lučmi zasedla svoja mesta okoli steze, in pogledal dol, proti kontrolorjem, znova je kratko zapiskalo, drugič, še enkrat in moral se bo oglasiti. V levici je stiskal mikrofonski, med prsti proste roke pa stiskal cigareto, prvič bo prižgal tukaj zgoraj, čeprav je bilo strogo prepovedano, podzavestno jo je potegnil iz žepa, kot bi ga nekaj nagovorilo, da se mora odločiti, ukrepati in s tem tudi prekršiti pravila. Ogenj je prasnjal in mu razžaril obraz, poteze so postale mehkejše in bolj človeške, črne, rosne oči, ki so se slučajno za hip ustavile na dolgi vrsti ur, ki so kazale vsaka svoj čas, se mu je vse zazdelo nesmiselno in izgubljeno, kot bi se dokončno potopil v morje relativnosti. Toda še preden se je premaknil kateri koli od kazalcev, kjer koli na svetu, in preden se je cigareta prižgala, je že tudi spregovoril.

Šele veliko pozneje, ko bo že vsega konec in bo po spluzenih cestah mirno potoval proti domu, ali še pozneje, ko bo že legel v posteljo k svoji ženi in še vedno ne bo mogel zaspati od razburjenja, a bo telo vseeno počasi ugašalo od utrujenosti in bodo migetali le še možgani, takrat bo šele spoznal, da je včasih dejanje hitrejše od misli. Nikoli pa mu verjetno ne bo dano, da bi spoznal, da v to pravzaprav vedno trdneje tudi veruje.

Po zadnjem močnem sunku v trup na videz neuničljive letalne naprave, ko je bil Herman že prepričan, da je bil poslednji in poguben, ker se je letalo

dobesedno lomilo in pokalo po šivih kot elegantni damski kostim pod prsti ljubimca, se mu je znova prikazal otok v turkiznem morju. Nepričakovano in naglo, usodno. In to je bila tudi beseda, ki je v tistem trenutku razprla svoja mogočna krila v očeh velike večine, potem so umolknili, onkraj tega se le še joka ali brblja.

Tudi stevardesam se je raztopil nasmešek, hitele so gor in dol ter zapirale predalnice s prtljago nad glavami potnikov. Sicer ni bil pravi trenutek za čudenje, pa vendar, kaj vse je padalo in frčalo po glavah potnikov ekonomskega razreda, šopki orhidej, lesene podobice, potapljaška oprema.

Tokrat se k sreči ni nihče resneje poškodoval, le nekaj bušk in odrgnin je bilo treba oskrbeti in izreči tisoče tolažilnih besed. Letalo se je še vedno počasi dvigalo.

Zunaj je vse nared, spravili jih bomo varno dol. Začnimo z ustaljeno proceduro. Najprej klic v sili vsem kontrolorjem in stolpom, potem označite ure in koridorje. Vzpostavite odprto linijo s kapitanom in posredujte podatke za preprogramiranje. Zaželimo jim srečo. Hvala, je končal glavni dispečer in se še enkrat ozrl skozi okno na razsvetljeno stezo. Modri dim iz njegovih ustnic se je razlezel po pomrzlem steklu, meglene vijuge so plavale v zraku še dolgo potem, ko je bil mož z epoletami že nazaj na svojem komandnem mestu. Cigareto je takoj ugasnil in jo elegantno stlačil na bel papir, kot bi bila zgolj tipkarska napaka.

Oddajniki in zveze so še vedno brezhizno delovali. Sporočilo iz kontrolnega stolpa je pravkar sprejel navigator v pilotski kabini, skoraj simultano je prejel tudi nove koordinate leta in zadnjo satelitsko vremensko karto, ki se je izrisala na njegovem monitorju. Za hip je onemel, kot bi ga frontalni tokovi hipnotizirali. Črte, ki so skoraj brez reda vijugale in se zavijale v beli vrtinec, so ga potegnile vase, padal je skozi bleščeči snežni lijak, telo mu je v hipu zmrznilo. Ledeni tokovi so mu dajali smer in neizmerno hitrost, čeprav se mu je zdelo, da miruje in se giblje svet okoli njega, kot bi gledal tridimenzionalno grafično podobo brezmejnosti. Ko so začeli piskati vsi kontrolni instrumenti in se je prižgal rumen gumb na njegovi levi, se je moral vrniti, čeprav je že videl morje tekočega dušika, ki je skrivalo v sebi sonce, kakršnega še ni videl. Le še hip in zdrsnil bi v popolnost.

Bil je alarm.

V potniški kabini, kjer je večina od štiristo potnikov spala, je bilo na videz še vse mirno. Tisti, ki so dremali ali pa se zgolj trudili zaspati in odmisлити let, ali pa tisti, ki niso imeli obstanka na svojih utesnjenih sedežih in so si nenehoma izmišljevali nove poti in opravke, da so vstajali in se zamišljeni sprehajali gor in dol po kabini in dajali vtis, da pravkar rešujejo v glavi nekaj pomembnega ali pa so prav tukaj, na tej višini, pred leti nekaj izgubili in bodo zdaj izgubljeno srečo tukaj znova našli, nekje pod sedežem ali v predalniku nad glavami sopotnikov. Večina jih je končala svoje iskanje na repu letala, kjer so se gnetli okoli edinega pepelnika in živčno kadili.

Ostanem lahko, dokler želim, tukaj sem popolnoma svoboden, ta mogočni ogenj in njeno telo mi bosta varovala skrivnost, ki sem jo zaupal, tukaj na prepovedanem kraju, na robu ničesar. Prosim vaju, obljubim zadnjič, da bi to letalo zmoglo, kar smo zmogli mi, ki smo ustavili svet. To so le turbulence ... Jaki je še vedno lovil ravnovesje med resničnostjo in popolno podobo, ki jo je nosil v sebi. Velikokrat se je ob hudi uri zatekel k tej podobi in poskušal najti mir. Zdaj je tiščal glavo ob drhteč letalski trup in je vedel, da je podoba izginila. Le še hip bo v kabini zeval molk, kot globoko brezno, potem bo zavladata panika. Sanjski most, ki jih drži visoko v zraku, bo popustil in slišati bo le še krik, ki bo daleč spodaj naglo zamiral. Ogenj je bil resničen.

Boeing 525, Boeing 525, klic v sili, ponavljam, klic v sili! V pilotski kabini so utripale rumene luči, kratek in piskajoč signal je opozarjal na resno okvaro motorja, kapitan je skušal ohraniti zbranost, kljub prvim klicem prebujajoče se panike v potniški kabini. Prihajalo je kot plaz, ki se je sprožil visoko v gorah. Najprej je bilo čutiti le rahlo podrtavanje tal in nenavadno šumenje, potem je bila groza vse bliže in bliže. Tudi tisti, ki so se trudili ostati prisebni, so kmalu podlegli množični hysteriji, ledenega plazu ni bilo moč več zaustaviti. Kar je v človeku od vekomaj skritega in potlaččenega, nedoumljivi in globoki strah, in se nenadoma znova zgane, tega nihče več ne more zaustaviti. Še dolgo potem bo veter raznašal ledeni pršič in bo zamolklo odmevalo med osamljenimi stenami, preden bo v dolino legel spokoj in bo vse spet tiho. V srcih mogoče nikoli več.

Boeing 525, slišimo vas, boeing 525, imate dovoljenje za prisilni pristaneč, ponavljam, imate dovoljenje za prisilni pristaneč, čakamo vas. Boeing 525, se slišimo?! Čeprav je moralo preteči le nekaj sekund, ko se je pilot znova oglasil, je v stolpu vse onemelo, za hip je vse zastalo. Grla in roke kontrolorjev pred monitorji, kjer so v živo spremljali satelitski prenos nebesne drame, so se zaledenela. Koža jim je pomoderela, kot bi pozebli, na dlaneh in pod jezikom se jim je nabiral sren. Toda zdaj ni bil trenutek za obup, misel na smrt je bila še daleč.

Tukaj boeing 525, slišimo vas, ponavljam, slišimo vas jasno in razločno, imamo težave z desnim motorjem, ponovite koordinate za pristaneč, je rekel kapitan z mirnim in odločnim glasom. Led je bil znova prebit. Vsi so spet dihali. Glavni dispečer je takoj ponovil nove koordinate in končal s kratkim, srečno! Potem je preklopil frekvenco na interni oddajnik: Nujno sporočilo vsem enotam, pričakujemo zasilni pristaneč, enote za pomoč v pripravljenost, ponavljam, v pripravljenost, je odmevalo po hodnikih, ki so bili polni osebja, tekali so od vrat do vrat in se pripravljali, in odmevalo je zunaj, okoli steze in v hangarjih, kjer so čakali gasilci in reševalci. Klic je segel tudi onkraj žice, ki je na široko omejevala letališče.